

УДК: 616-082-039.57:614.252.2:378.1246378.147

Від компетентного до досвідченого викладача сімейної медицини (За результатами навчального курсу «Leonardo EURACT. Рівень 2». Єрусалим, Ізраїль, 2018)

І.В. Климась

Національна медична академія післядипломної освіти імені П.Л. Шупика, м. Київ

У статті представлено огляд події та власний досвід участі у міжнародному навчальному курсі для викладачів сімейної медицини «Leonardo EURACT Course Level 2 for Trainers in Family Medicine», який було проведено 13–16 жовтня 2018 року у м. Єрусалим (Ізраїль).

Ключові слова: викладач, сімейна медицина, професійні компетенції, навички, курс Leonardo, EURACT.

Черговий міжнародний навчальний курс для викладачів сімейної медицини («Leonardo EURACT Course Level 2 for Trainers in Family Medicine») було проведено протягом трьох днів з 13 по 16 жовтня 2018 року у м. Єрусалим (Ізраїль), на якому зібралися представники з різних країн світу.

Усього учасниками даного курсу стали 36 сімейних лікарів, вчених та молодих науковців з 12 різних країн світу: Україна – 2, Естонія – 1, Грузія – 3, Ізраїль – 20, Латвія – 1, Мальта – 1, Молдова – 2, Румунія – 1, Росія – 1, Словенія – 1, Турція – 1, Великобританія – 2.

Представниками з України, які отримали грант від EURACT на участь у навчальному курсі, стали: **Ірина Валентинівна Климась**, асистент кафедри сімейної медицини НМАПО імені П.Л. Шупика та **Іванна Володимирівна Шухман**, асистент кафедри внутрішніх хвороб медичного факультету № 2 Ужгородського національного університету.

Курс є частиною програми Леонардо да Вінчі, що проводиться в рамках проекту безперервного професійного розвитку тренерів і викладачів загальної лікарської практики в Європі (Проект № 2010-1-PL1-LEO05-11460) та організований консорціумом партнерів, провідну роль яких відіграє Європейська Академія викладачів загальної лікарської практики (EURACT).

EURACT (The **EUR**opean **AC**ademy of Teachers in General Practice/Family Medicine) – Європейська Академія викладачів загальної практики-сімейної медицини (ЗП-СМ) є добровільною громадською організацією, має зареєстрований офіс у муніципалітеті Утрехт (Utrecht), офіційна мова – англійська.

Метою Академії є заохочення, підтримка та розвиток освіти у загальній лікарській практиці шляхом залучення загальної лікарської практики як в якості дисципліни навчання, так і в якості дисципліни викладання задля досягнення найвищих стандартів роботи сімейного лікаря в Європі.

Перші кроки до створення EURACT можна простежити від 1974 року, коли була сформована перша Робоча група Leeuwenhorst, яка діяла в якості майстерні для нових ідей щодо викладання загальної практики та дала перше визначення ролі лікаря загальної практики, що залишається чинною і сьогодні.

Офіційною датою створення EURACT вважається березень 1992 року, коли було висловлено думку про те, що підтримка викладачів сімейної медицини буде краще забез-

печуватися для індивідуальних членів, ніж для великих національних організацій, асоціацій або товариств.

EURACT входить до складу WONCA (World Organization of National Colleges and Academies of General Practis) і вже 25 років активно проводить навчальні курси удосконалення для викладачів та тренерів – від керівників баз стажування, інтернів до викладачів університетів. Окрім конференцій з методології викладання EURACT на регулярній основі проводить навчальні курси Leonardo, які мають три рівні. Перші навчальні курси для вчителів були організовані EURACT як курс підвищення кваліфікації та вдосконалення навичок навчання сімейних лікарів та були вперше проведені в Греції та Туреччині, а потім, щорічно, їх почали проводити в різних частинах Європи. Перше офіційне видання навчального курсу Leonardo EURACT за участю тренерів із 6 країн відбулося у травні 2004 року у Польщі.

У 2012 році був опублікований важливий документ «Основи безперервного професійного розвитку освіти тренерів (викладачів) загальної практики-сімейної медицини в Європі». Це керівництво спрямоване на навчання викладачів ЗП-СМ та містить навчальні програми навчальних курсів для викладачів Leonardo EURACT, які проводяться протягом трьох рівнів навчання від компетентного педагога (рівень 1) до досвідченого педагога (рівень 2) та освітнього експерта (рівень 3). Взяти участь у цих заходах можуть всі члени EURACT, яка сповідує політику індивідуального членства, а не колективного. За останні роки кількість представників з України, що стали членами EURACT, значно збільшилась. Сьогодні українська гілка членів EURACT становить 69 викладачів та лікарів сімейної медицини. Збільшення кількості членів української гілки EURACT є показником збільшення ролі та цінності сімейного лікаря в Україні. Для надання високоякісної допомоги пацієнтам у секторі первинної медичної допомоги важливою є підготовка висококваліфікованих фахівців за європейськими стандартами. Відповідно зросла зацікавленість викладачів сімейної медицини до удосконалення своєї професійної педагогічної підготовки та компетенцій, яким потрібно навчатись з цієї метою. Безумовно, важливу роль має робота Української асоціації сімейної медицини та активна позиція **Колесника Павла Олеговича**, який очолює напрям роботи Асоціації з міжнародного співробітництва та є членом Ради EURACT від України.

Навчальний курс для викладачів сімейної медицини Leonardo EURACT рівень 2 спрямований на підготовку компетентних викладачів, які брали участь у курсі 1 рівня, активно залучатися до викладання загальної лікарської практики, допомагає викладачу рухатися до досягнення рівня професіоналу, рівня освітнього експерта. На даному рівні навчання на курсі зосереджене на забезпеченні глибокого розуміння методів навчання, коли протягом цілого навчального дня проводиться підготовка та тренування за однією обраною те-

мою (модулем). Кожен з модулів має свої визначені навчальні цілі.

Протягом трьох повних навчальних днів роботи навчального курсу учасники працювали в малих групах за темами (модулями), обраними з чотирьох представлених модулів, кожен з яких був закріплений за одним визначеним викладачем:

1. Управління та фасилітація малих груп. Цей модуль розглядав роботу невеликих груп, керування та сприяння організації групової роботи. Викладач: лікар **Egle Price**, колишній президент EURACT, Великобританія.

2. Робота зі «складними» учнями (стажистами). Цей модуль розглядав проблеми, які можуть виникнути перед вчителями в їхній роботі, і як їх можна буде вирішити. Викладач: лікар **Roger Price**, член Королівського коледжу загальної практики, колишній декан відділення загальної практики Національної служби охорони здоров'я Англії (*NHS East Midlands*), Великобританія.

3. Викладання через консультування. Даний модуль розглядав принципи викладання через консультування та в яких випадках його можна застосовувати. Викладач: лікар **Martine Granek-Catarivas**, завідувач відділення сімейної медицини, Clalit Health Services & Sackler Faculty of Medicine, м. Тель-Авів, Ізраїль.

4. Перетворення навчальної програми в реальний навчальний тренінг. У цьому модулі розглядали, як викладачі можуть конвертувати наявні навчальні програми у реальні практичні навчальні заняття. Викладач: професор **Ruth Kalda**, д-р мед. наук, професор загальної практики-сімейної медицини, Тартуський університет, м. Тарту, Естонія.

Кожен учасник курсу з Leonardo EURACT бирає три одиниці модуля з чотирьох доступних на цьому курсі. Кожен модуль передбачав невелику теоретичну частину та більшою мірою практичну роботу в малих групах по 6 осіб. Такий підхід дає можливість забезпечити тісний робочий контакт між тренером та кожним учасником. Отже, кожен учасник курсу був активно задіяний до виконання та оволодіння чи удосконалення навичок викладання, що дозволило покращити свої нові компетенції та в подальшому використовувати їх у проведеному навчальних курсів у своїй країні.

Запропоновані теми для роботи та обговорення в малих групах викликали високу зацікавленість та активну дискусію серед усіх учасників курсу.

Так, обговорення проблем підготовки сімейних лікарів у різних країнах продемонстрував багато спільного. Європейська сімейна медицина має ті самі проблеми, що й в Україні, а саме:

- недостатня кількість сімейних лікарів,
- невисокий рівень оплати праці сімейного лікаря,
- високий рівень навантаження,
- скорочення часу на підготовку лікаря загальної практики,
- міграція лікарів у країни з більшим рівнем забезпечення умов праці.

Окрему зацікавленість всіх учасників курсу мало практичне тренування навичок викладання та навчання, що було проведено на прикладах рольової гри і дало можливість кожному учаснику працювати в якості учня, в якості викладача та в якості спостерігача. Якщо роль учня і викладача є зрозумілими: учень навчається, а викладач навчає; то в чому ж полягала роль спостерігача? Така, здавалось би легка роль, на практиці продемонструвала не лише важкість виконання, але й її важливість. Роль спостерігача вимагала уваги до всіх деталей процесу навчання – постава обох учасників, тембр та голос, емоційність подання та сприйняття інформації. Важливість полягала в тому, що завдяки інформації, наданої спостерігачем, ми мали можливість отримати зворотній зв'язок, так би мовити побачити себе в дзеркало очима іншого, навчи-

тися спостерігати за наслідками своєї поведінки. Іноді найбільш важливі дані, які ми можемо отримати від інших або дати іншим, – це відгуки, що пов'язані з нашою поведінкою. Зворотній зв'язок допомагає нам зрозуміти, ЩО ми робимо і ЯК ми робимо, допомагає нам ставати більш ефективними у взаємодії з іншими людьми та у виконанні наших професійних обов'язків.

Значну частину навчання в загальній лікарській практиці відіграє консультація. На думку учасників модулю, навчання через консультування, цінність консультації полягає і в отриманні знань, і в отриманні та удосконаленні навичок. Під час консультації пацієнтів на робочому місці лікар практикує та вдосконалює навички спілкування, обстеження, діагностики, маніпуляції. Для викладача чи тренера (куратора) важливим у навчанні клінічних навичок залишається старе правило, що було запропоновано Whitman та Schwenk: «Покажи одну (навичку), зроби одну, навчи одну». Дане правило передбачає наступні кроки:

1. Продемонструйте методику виконання певної однієї навички, якої бажаєте навчити.
2. Виконайте самостійно на практиці дану навичку.
3. Здійсніть моніторинг, прослідкуйте за самостійним виконанням даної навички учнем (лікарем), дотримуючись правила «Не нашкодь».
4. Дайте можливість учню (лікарем) самостійно, без нагляду, виконати дану навичку, і потім обов'язково обговоріть її виконання з учнем (лікарем).

Активну дискусію викликало оцінювання стилів навчання та викладання. Учасники курсу провели самооцінку власних стилів навчання та викладання відповідно до опитувального, запропонованого лікарями Langlois та Thach. Даний опитувальник містить 20 запитань-ситуацій, при яких необхідно оцінити свої власні відчуття, наскільки комфортно чи некомфортно Ви себе почуваете в певних ситуаціях, наскільки характерними чи ні є для Вас певні висловлювання. Наприклад: «Ми маємо кілька вільних хвилин зараз. Я буду протягом цих вільних 10 хвилин говорити про...». Ваше завдання оцінити, наскільки комфортним чи не комфортним (характерним чи ні) є для Вас таке формулювання висловлювання. Немає правильних або неправильних результатів. Якщо таке висловлювання є для Вас комфортним (характерним), це свідчить, що Ваш стиль викладання такий, де викладач є в центрі і демонструє свої знання та навички, надає переваги навчанню через лекції, сам вибирає тему та ті навички, яким навчатиме. Викладач, який надає перевагу навчанню через дискусію більше ніж лекції, матиме більш комфортним (характерним) для себе наступне висловлювання: «Ми маємо кілька вільних хвилин зараз. Щоб ви хотіли обговорити?».

Ми усі маємо певні звички та стилі, які відображають нашу особистість та досвід. Сьогодні науковцями доведено, що для найкращого навчання необхідно задіяти усі сфери сприйняття – візуальні, аудіальні, кінестетичні. Тому одним із викликів для викладача, тренера, куратора в сфері охорони здоров'я повинна стати робота з поєднанням та використанням різних стилів викладання. Знання стилів викладання та розуміння власного дозволить розширити можливості та покращити клінічні та професійні навички.

Загалом навчання на курсі пройшло дуже насичено, цікаво та корисно. Учасники отримали багато нових знань, оволоділи сучасними методиками викладання та навчання, поділились досвідом свої країн, зустріли нових друзів.

Отримані знання та міжнародні зв'язки будуть впроваджені у наукову та практичну діяльність кафедр Інституту сімейної медицини НМАПО імені П.Л. Шупика та загалом по Україні.

Більше інформації про роботу Європейської Академії викладачів загальної практики (EURACT) Ви можете знайти на сайті www.euract.woncaeurope.org

**От компетентного к опытному преподавателю семейной медицины
(По результатам учебного курса «Leonardo EURACT. Уровень 2». Иерусалим, Израиль, 2018)
И.В. Климась**

В статье представлен обзор события и собственный опыт участия в международном учебном курсе для преподавателей семейной медицины «Leonardo EURACT Course Level 2 for Trainers in Family Medicine», который был проведен 13–16 октября 2018 года в г. Иерусалим (Израиль).

Ключевые слова: преподаватель, семейная медицина, профессиональные компетенции, навыки, курс Leonardo, EURACT.

**From a competent to an experienced family medicine instructor
(According to the results of the training course «Leonardo EURACT. Level 2». Jerusalem, Israel, 2018)
I. V. Klimas'**

The article presents an overview of the event and the experience of participating in the international training course for family medicine teachers «Leonardo EURACT Course Level 2 for Trainers in Family Medicine», 13–16 October 2018, Jerusalem (Israel).

Key words: teacher, trainer, family medicine, professional competences, skills, Leonardo course, EURACT.

Сведения об авторе

Климась Ирина Валентиновна – Кафедра семейной медицины Национальной медицинской академии последипломного образования имени П.Л. Шупика, 04112, г. Киев, ул. Дорогожицкая, 9; тел.: (044) 483-04-35. E-mail: gp-ira@bigmir.net

Статья поступила в редакцию 13.12.2018